

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/229851,Narodowe-Sily-Zbrojne-1942-1946.html>
28.02.2026, 00:14

Narodowe Siły Zbrojne (1942-1946)

Za dzień powstania Narodowych Sił Zbrojnych, niezależnej politycznie, materialnie i ideologicznie organizacji polityczno-wojskowej w polskim podziemiu zbrojnym, przyjmuje się datę 20 września 1942 r., kiedy to płk Ignacy Oziewicz wydał rozkaz nr 1/42, w którym zawiadamiał o objęciu funkcji pierwszego komendanta głównego NSZ. Zwierzchnictwo polityczne nad NSZ sprawowała Tymczasowa Narodowa Rada Polityczna (TNRP) złożona z przedstawicieli Wojennego Zarządu Głównego Stronnictwa Narodowego i Komitetu Wykonawczego Organizacji Polskiej.

[Narodowe Siły Zbrojne \(NSZ\)](#)

20.09

Grupa oficerów Brygady Świętokrzyskiej Narodowych Sił Zbrojnych prawdopodobnie w miejscu postoju jednostki na terenie Czech. Fot. AIPN

Faktycznie proces formowania NSZ rozpoczął się w lipcu 1942 r. w wyniku łączenia części Narodowej Organizacji Wojskowej i Organizacji Wojskowej Związek Jaszczurczy (ZJ), podporządkowanej Organizacji Polskiej. Najważniejszymi pionierami w walce z okupantem były wywiad i propaganda. Działaniami wywiadu NSZ kierował II Oddział Sztabu, który zbierał materiały dotyczące całokształtu życia pod okupacją niemiecką. Pozyskane informacje były niejednokrotnie przesyłane wywiadowi AK.

Od momentu utworzenia NSZ zaczęto formować oddziały partyzanckie, które prowadziły akcje dywersyjne, zdobywały broń, zaopatrzenie oraz pieniądze. Broniły także ludność cywilną przed bandami rabunkowymi i oddziałami komunistycznymi w myśl hasła: „*nie ma w Polsce i dla Polski wrogów numer 1 i 2. Obojętnie, jak się nazywa – Niemiec czy Bolszewik*”. Komenda Główna NSZ, w obawie przed represjami ze strony okupanta, zakazała informowania w prasie organizacyjnej o wykonywanych przez swoje oddziały akcjach bojowych. Z tego też powodu wiele akcji NSZ do dziś pozostaje nieznana.

Do walk w powstaniu warszawskim NSZ wystawiły około 3,5 tys. żołnierzy, ponad 1,5 tys. w oddziałach AK, również w Puszczy Kampinoskiej i Lasach Chojnowskich. Największym zwartym oddziałem biorącym udział w walkach była Brygada Dyspozycyjno-Zmotoryzowana „Koło”, znana bardziej jako Grupa „Koło”. Od początku podporządkowała się dowództwu obrony Starego Miasta, zaś po ewakuacji Starówki jej oddziały szturmowe wzięły bezpośredni udział w walkach w Śródmieściu. Rodowód NSZ-owski miało także Zgrupowanie „Chrobry II”.

Największą jednostką partyzancką NSZ była Brygada Świętokrzyska, utworzona 11 sierpnia 1944 r. W grudniu 1944 r. jednostka liczyła 822 ludzi. Prowadziła walki z Niemcami, ale także z partyzantką sowiecką i Armią Ludową. W styczniu 1945 r. Brygada rozpoczęła marsz na Zachód, początkowo dzięki uzgodnieniom z lokalnymi dowódcami Wehrmachtu. Podczas marszu na Zachód liczebność Brygady zwiększyła się do 1417 żołnierzy. Pomimo nakłaniania przez Niemców, dowództwo Brygady nie walczyło przeciwko Armii Czerwonej wspólnie z Niemcami, lecz nawiązało kontakt z armią amerykańską i podjęło wraz z nią walkę z Niemcami, oswobadzając m. in. więźniów niemieckiego obozu koncentracyjnego w Holiszowie (5 maja 1945 r.). Brygada Świętokrzyska, której nie włączono do II Korpusu Polskich Sił Zbrojnych, została rozformowana i włączona do Kompanii Wartowniczych przy armii amerykańskiej na terenie amerykańskiej strefy okupacyjnej w Niemczech.

Najdłużej działającym zgrupowaniem NSZ był tzw. VII Okręg kpt. Henryka Flamego „Grot”, „Bartka”. Symbolicznym zaś dniem zakończenia jej działań jest aresztowanie ppłk. Stanisława Kasznicy, ostatniego komendanta NSZ-ZJ (15 lutego 1947 r.)

Polecamy:

- [Władysław Kołaciński „Żbik”, *Między młotem a swastyką*, opracowanie i posłowie Leszek Żebrowski, Wydawnictwo Capital, IPN 2018](#), w której autor opisuje swoją działalność w Narodowej Organizacji Wojskowej i NSZ.
- [Jan Żaryn, „*Taniec na linie, nad przepaścią*”. *Organizacja Polska na wychodźstwie i jej łączność z krajem w latach 1945–1955*, Warszawa 2011](#) – znaczna część książki została poświęcona losom Brygady Świętokrzyskiej po jej wymarszu z terenów okupowanej Polski.
- [Obóz narodowy w obliczu dwóch totalitaryzmów](#), pod red. Rafała Sierchuły, Warszawa 2010
- [„Biuletyn IPN” nr 8–9/2007, w całości poświęcony dziejom ruchu narodowego](#)
- [„Brygada Świętokrzyska NSZ” – dodatek historyczny do Niezależnej Gazety Polskiej](#)
- [Anna Zechenter \(IPN Kraków\), *Brygada Świętokrzyska NSZ ocaliła więźniarki niemieckiego obozu w Holiszowie*](#)
- [Rafał Sierchuła: *Narodowe Siły Zbrojne \(1942–1946\)*](#)
- [Jan Żaryn, Dramatyczny marsz, czyli Brygada Świętokrzyska od wewnątrz, „Biuletyn IPN” 2002 nr 8–9](#)
- [Dyskusja z cyklu „Tajemnice bezpieki”, której tematem były spory o Brygadę Świętokrzyską. Gośćmi prowadzącego spotkanie Piotra Wojciechowskiego byli prof. Jan Żaryn i Leszek Żebrowski.](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Narodowe Siły Zbrojne

Rocznica